

Yatan AMATEM Hastalarında Anti-HBs, HBsAg, Anti-HCV ve Anti-HIV Seroprevalansının ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi: 2020 Yılı Verileri

Mehmet Hamdi ÖRÜM*, Dilek ÖRÜM**

Öz

Amaç: Madde kullanımı ile viral hepatitlerin sıklığı arasındaki ilişki çeşitli çalışmalarda bildirilmiştir. Madde kullanım özelliklerinin zamanla değiştiği ve bölgesel farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Ülkemizde, madde kullanıcılarında viral hepatit belirteçlerini inceleyen çalışmalar yetersizdir. Bu çalışmada bir ruh sağlığı ve hastalıkları hastanesinin Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi (AMATEM) biriminde yatarak takip edilen madde kullanım bozukluğu tanılı hastaların hepatit B virüsü (HBV) yüzey antijeni (HBsAg), HBV yüzey antikor (anti-HBs), hepatit C virüsü (HCV) antikor (anti-HCV) ve insan bağışıklık yetmezliği virüsü (HIV) antikor (anti-HIV) durumlarının değerlendirilmesi ve ilişkili faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu geriye dönük ve kesitsel çalışmada, 2020 yılı içerisinde AMATEM servisine yatışı yapılmış bütün hastaların verileri incelendi. Hastalara ait idrarda madde, kanda etil alkol ve seroloji tetkikleri kaydedildi.

Bulgular: Yıl içerisinde AMATEM'e yatışı yapılan 240 erkek hastaya ait veriler incelendi. Hastaların ortalama yaşı 31,57±9,37 yıldır. En sık saptanan tanılar çoklu madde kullanım bozukluğu (%33,77), eroin kullanım bozukluğu (%25) ve esrar kullanım bozukluğu (%18,75). İdrarda en sık pozitif saptanan maddeler metamfetamin (%41,66), eroin (%41,66) ve esrar (%23,33). Çoklu madde kullanım bozukluğu (n=81) tanılı hastaların 42'sinde eroin ve metamfetamin birlikte pozitif. Serolojik tetkiklerde 5 (%2,08) hastada HBsAg, 6 (%2,5) hastada anti-HCV, 141 (%58,75) hastada da anti-HBs pozitif saptanırken, anti-HIV'in pozitif saptandığı hasta yoktu. Anti-HCV pozitifliği saptanan hastaların tamamında eroin pozitif. Anti-HBs pozitif (n=141; 29,04±7,45) saptanan hastalarla negatif (n=99; 35,16±10,62 yıl) saptanan hastalar arasında ortalama yaş açısından anlamlı farklılık saptandı (p<0,001).

Sonuç: Bu çalışma bir AMATEM servisinde yatan hastaların madde kullanım özelliklerini ve seroloji bulgularını bildirmektedir. Viral hepatit bulguları anlamlı saptanan madde kullanıcılarının ilgili tıp bölümlerine yönlendirilmesi, enfeksiyon bulaşmalarının önüne geçmede önemli bir yöntemdir.

Anahtar Sözcükler: Madde kötüye kullanımı, viral hepatit, hepatit B, hepatit C, HIV.

Investigation of Anti-HBs, HBsAg, Anti-HCV, and Anti-HIV Seroprevalence and Related Factors in AMATEM Inpatients: Data for 2020

Abstract

Aim: The relationship between substance use and the frequency of viral hepatitis has been reported in various studies. It is known that the characteristics of substance use change over time and show regional differences. There is a lack of studies examining viral hepatitis markers in individuals with substance use disorder in Türkiye. In this study, it was aimed to evaluate the hepatitis B virus (HBV) surface antigen (HBsAg), HBV surface antibody (anti-HBs), hepatitis C virus (HCV) antibody (anti-HCV) and human immunodeficiency virus (HIV) antibody (anti-HIV) status of patients diagnosed with substance use disorder

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş / Received: 07.08.2023 & **Kabul / Accepted:** 10.03.2025

DOI: <https://doi.org/10.38079/igusabder.1338808>

* Tıp Doktoru, Doç. Dr., Psikiyatri, Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Elazığ, Türkiye.

E-posta: mhorum@hotmail.com ORCID <http://orcid.org/0000-0002-4154-0738>

** Tıp Doktoru, Uzm. Dr., Psikiyatri, Elazığ Fethi Sekin Şehir Hastanesi, Elazığ, Türkiye.

E-posta: dr.dilekulukan@gmail.com ORCID <http://orcid.org/0000-0001-8369-1553>

ETİK BİLDİRİM: Çalışma için etik kurul izni Fırat Üniversitesi'nden alınmıştır (2021/4-36).

and to examine related factors in the Alcohol and Drug Addiction Treatment and Research Center (AMATEM) unit of a mental health and diseases hospital.

Method: In this retrospective and cross-sectional study, the data of all patients admitted to the AMATEM inpatient unit in the year 2020 were analyzed. Urine toxicology, blood ethyl alcohol levels, and serological test results were recorded.

Results: The data of 240 male patients admitted to AMATEM during the year were analyzed. The mean age of the patients was 31.57 ± 9.37 years. The most common diagnoses were multiple substance use disorder (33.77%), heroin use disorder (25%), and cannabis use disorder (18.75%). The most frequently positive substances in urine were methamphetamine (41.66%), heroin (41.66%) and cannabis (23.33%). Heroin and methamphetamine were positive together in 42 of the patients diagnosed with multiple substance use disorder (n=81). In serological examinations, HBsAg was positive in 5 (2.08%) patients, anti-HCV was positive in 6 (2.5%) patients, and anti-HBs was positive in 141 (58.75%) patients, and no patient tested positive for anti-HIV. All of the patients with anti-HCV positivity were heroin positive. There was a significant difference in mean age between patients who were found to be anti-HBs positive (n=141, 29.04 ± 7.45) and those who were negative (n=99, 35.16 ± 10.62 years) ($p < 0.001$).

Conclusion: This study reports the substance use characteristics and serology findings of patients hospitalized in an AMATEM inpatient unit. Referring patients with significant viral hepatitis findings to relevant medical departments is essential for preventing the transmission of infections.

Keywords: Substance abuse, viral hepatitis, hepatitis B, hepatitis C, HIV.

Giriş

Tüm dünyada en yaygın üç kronik viral enfeksiyon olan hepatit B virüsü (HBV), hepatit C virüsü (HCV) ve insan bağışıklık yetmezliği virüsü (HIV) cinsel, kan ve damar içi madde kullanımı gibi benzer yollarla bulaşır¹. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2017 yılında yayınladığı HBV ve HCV testine ilişkin ilkeler raporuna göre dünya çapında 248 milyon insan kronik HBV enfeksiyonu², 80 milyon insan kronik HCV enfeksiyonu ile birlikte yaşarken, 110 milyon insanda HCV antikoru (anti-HCV) pozitifdir³. Mevcut kronik HBV hastalarının çoğu HBV aşısı bulunmadan veya bebeklikte yaygın olarak kullanılmadan önce doğmuş kişilerdir. Küresel olarak HBV aşısının yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması yeni kronik HBV enfeksiyonu insidansını önemli derecede azaltmıştır⁴. Bebeklik döneminde üç doz HBV aşısının tüm dünyada tamamlanma oranının %84'e ulaşması, aşı öncesi dönem olan 1980-2000 yıllarından 2015 yılına kadar HBV prevalansının %4,7'den %1,3'e kadar düşmesini sağlamıştır. Yeni ortaya çıkan HCV enfeksiyonlarının en sık görülen nedenleri, güvenli olmayan sağlık bakımı prosedürleri ve damar içi madde kullanımı olarak bildirilmektedir⁵.

Tüm dünyada yaygın bir sorun olan madde kullanımı oranları giderek artmakta ve sosyal, ekonomik ve sağlıkla ilgili ciddi sorunlara neden olmaktadır⁶. Viral enfeksiyonlar madde kullanımıyla ilişkili en ciddi komplikasyonlardır. Maddenin kendisi, hazırlanmasında veya alınmasında kullanılan araçlar enfeksiyon etkenleri ile sıklıkla kontamine olabilir. Birden fazla kişi tarafından kullanılan enjektörü kullanmak, enjektöre temiz olmayan elle dokunmak ve maddeyi almadan önce cildin temizlenmesine özen göstermemek de viral enfeksiyon bulaşına neden olabilir. Damar içi uygulanan maddelerin kullanımı sırasında viral hepatit bulaşması nispeten sıktır. Kullanılan maddeye tolerans gelişmesi aynı maddenin damar içi kullanımına en sık neden olan faktördür. Ayrıca aşırma şiddetinin yüksek olması, dürtüsellik ve kişinin kendisi üzerindeki kontrolünü yitirmiş olması madde etkisinin hızlı elde edilmesi arzusuna yol

açar. Çünkü enjeksiyon yoluyla kullanılan madde hızlı ve güçlü bir etki göstermektedir⁷. Başta damar içi uygulamalar olmak üzere madde kullanımlarının neden olduğu viral enfeksiyonların sıklığı ve özellikleri bölgesel, toplumsal ve zamansal değişiklikler göstermektedir¹. Zhou ve ark.¹'in 2009 yılında gerçekleştirdiği çalışmaya göre damar içi madde kullanımı olan Çinlilerde HCV enfeksiyonu oranı %69, HBV enfeksiyonu oranı %51,6 ve HIV enfeksiyonu oranı %33,7 iken aynı bölgede yaşayan Burmalılarda HCV enfeksiyonu oranı %48,1, HBV enfeksiyonu oranı %43,1 ve HIV enfeksiyonu oranı %27 olarak saptanmıştır. Ayrıca HIV-HBV ko-enfeksiyonu, HIV-HCV ko-enfeksiyonu ve HIV-HBV-HCV üçlü enfeksiyonu Çinlilerde Burmalılara göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır.

Seroprevalans, bir popülasyonda seroloji numunelerine dayalı olarak belirli bir hastalık için testleri pozitif saptanan kişilerin sayısıdır⁸. Ülkemizde madde kullanıcılarında gerçekleştirilen seroprevalans çalışmalarının sayısı yetersizdir. Yüncü ve ark.⁹ İzmir'de bir bağımlılık servisinde 2004-2007 yılları arasında takip ve tedavi edilen çocuk ve ergen hastaların hepatit B ile ilişkili verilerini incelemiş ve serolojik sonuçlarına ulaşılan hastaların %14,89'unun HBV yüzey antikorunun (anti-HBs), %9,04'ünün HBV core antikorunun (anti-HBc) pozitif olduğunu saptamıştır. Aktan-Mutlu ve ark.¹⁰ 2010-2011 yılları arasında Van'da bir psikiyatri kliniğinde yatarak tedavi edilen 15-25 yaşları arasındaki damar içi madde kullanım öyküsü bulunmayan hastaların HBV, HCV, HIV ve sifiliz (venereal diseases research laboratory, VDRL) parametrelerini incelemiş ve serolojik olarak sadece eroin kullanan %1,8 hastanın HBV yüzey antijeni (HBsAg) açısından ve eroin kullanan %1,8 hastanın da anti-HCV açısından pozitif olduğunu; HIV antikoru (anti-HIV) ve VDRL pozitifliği saptanmadığını bildirmiştir. Altıgüç ve ark.⁸ 2013-2017 yılları arasında İzmir'de bir bağımlılık polikliniğinde takip edilen madde kullanımı öyküsü olan hastaların HBsAg, anti-HCV ve anti-HIV durumlarını incelemiştir. Bu çalışmada⁸, hastaların %2,2'sinde HBsAg, %0,6'sında anti-HCV, %0,2'sinde anti-HIV pozitif olarak saptanmıştır. Madde kullanım özelliklerinin zamanla değiştiği ve bölgesel farklılıklar gösterdiği düşünüldüğünde, bu çalışmaların sayısının artmasının ve farklı illerden sonuçların paylaşılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde, madde kullanım bozukluklarının tedavisinde Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezlerinin (AMATEM) rolü büyüktür. Ayaktan ve yatarak tedavi hizmetlerinin gerçekleştirildiği AMATEM birimleri birçok ruh sağlığı ve hastalıkları hastanesinin en önemli birimleridir. AMATEM birimine yatışı yapılan hastalarda kurumlar arasında değişiklikler görülmekle birlikte çeşitli kan ve idrar tetkikleri rutin olarak gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada 18 ile hizmet eden, bölgenin tek ve ülkemizin en büyük ruh sağlığı ve hastalıkları hastanelerinden biri olan XXX Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi'nin erkek AMATEM biriminde yatarak takip edilen madde ve alkol kullanım bozukluğu tanılı hastaların seroprevalansı ve ilişkili faktörleri geriye dönük olarak incelenmiştir. HBV'nin aşılama çalışmalarına sekonder olarak insidansında ciddi bir düşüş olduğu düşünüldüğünde çalışmadaki anti-HBS pozitifliği ile ilgili sonuçların bu bilgiyle uyumlu olacağı hipotezi ortaya çıkmaktadır. Bir diğer hipotezimiz HCV'nin damar içi madde kullanımı başta olmak üzere madde kullanımıyla olası ilişkisine sonuçlar aracılığıyla ulaşılabileceği yönündedir.

Gereç ve Yöntem

Çalışma Dizaynı

Bu geriye dönük çalışmada, 01/01/2020 – 31/12/2020 tarihleri arasında XXX Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi'nin erkek AMATEM biriminde yatarak takip edilen madde ve alkol kullanım bozukluğu tanılı hastaların verileri incelenmiştir. Hasta kayıt sisteminde hastalara ait medeni durum, yaş, sosyal güvence tipi ve yatış süresi gibi bilgilere ulaşılmaktadır. Hastanemizin yataklı birimlerine yatışı yapılan hastaların serolojik tetkikleri rutin olarak gerçekleştirilmektedir. Ayrıca AMATEM biriminde idrarda yasadışı madde rutin olarak bakılırken, kanda etil alkol hastanın durumuna göre bakılmaktadır. Araştırmacılar tarafından bu veriler hasta kayıt sisteminden elde edilmiştir. Herhangi bir hasta ya da hastaya ait veri çalışmadan dışlanmamıştır. Eroin ile birlikte buprenorfini de pozitif saptanan, alkol ve yasadışı maddelerle birlikte benzodiyazepini de pozitif saptanan hastalar çoklu madde olarak değerlendirilmedi. Bu çalışmada, opiat veya opioid yerine eroin terimi; kannabis, kannabinoid veya tetrahidrokannabinol yerine esrar terimi kullanılmıştır.

Bir yıllık süre içerisinde AMATEM'de takip edilen 240 olgunun tamamına ait HBsAg, anti-HCV, anti-HIV ve anti-HBs pozitiflik durumları kaydedildi. Kanda etil alkol hastaların sadece 28'inde bakılmıştı. Çalışma için Fırat Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alındı (Tarih: 18/03/2021, Oturum Sayısı: 2021/04-36).

Laboratuvar Analizi

Olguların tamamında idrarda esrar (kannabinoid), metamfetamin, benzodiyazepin, buprenorfin, eroin (opiat) ve kokain incelenmişti. Bu analizlerde esas alınan minimum madde düzeyleri şu şekildeydi: Esrar (kannabinoid) için 50 µg/L, metamfetamin için 500 µg/L, benzodiyazepinler için 300 µg/L, buprenorfin için 5 µg/L, eroin (opiat) için 2000 µg/L ve kokain için 150 µg/L. Kanda etil alkol için referans aralığı 0- 50 mg/dL olarak belirlendi.

Periferik venöz kan ve idrar örnekleri Beckman Coulter AU480, Inc. (Brea, Kaliforniya, ABD) cihazıyla incelendi. İdrarda madde ve kanda etil alkol Thermo Scientific™ DRI® kitleri aracılığıyla değerlendirildi.

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizlerde Windows SPSS 22.0 programı (Statistical Package for the Social Sciences Inc.) kullanıldı. Tanımlayıcı istatistikler ve yaş gibi sürekli değişkenler ortalama $\pm$ standart sapma, kategorik değişkenler ise frekans ve yüzde olarak verildi. Kategorik verilerin analizinde Ki-kare testi kullanıldı. İki'den fazla grubun karşılaştırılmasında Tek Yönlü ANOVA kullanıldı ve Post Hoc Tamhane's T2 ile olası anlamlı farklılığı oluşturan gruplar belirlendi. İstatistiksel anlamlılık düzeyi tüm değerler için $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular

Bu çalışmada 240 erkek hastaya ait veriler incelendi. Toplamda (n=240) ortalama yaş $31,57 \pm 9,37$ yıl iken (minimum 21 yıl, maksimum 70 yıl), ortalama yatış süresi $13,82 \pm 8,84$ gün (minimum 1 gün, maksimum 58 gün) olarak belirlendi. Sistemde kayıtlı medeni

durumlarına göre 149 (%62,08) hasta bekâr, 80 (%33,33) hasta evli, 9 (%3,75) hasta boşanmış/dul idi ve 2 (%0,84) hastanın medeni durumu kayıtlı değildi. Hastaların 97 (%40,41)'sinin sosyal güvencesi Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), 127 (%52,91)'sinin Yeşil Kart, 9 (%3,75)'unun Bağkur ve 7 (%2,93)'sinin adli vaka ödemesiydi (Tablo 1).

Hastalara ait tanıları Tablo 1'de gösterilmiştir. Tanı grupları arasında ortalama yaş açısından anlamlı farklılık saptandı ($p<0,001$). Post Hoc analize göre alkol kullanımı olanların yaşı ile esrar ($p=0,001$), eroin ($p<0,001$), metamfetamin ($p<0,001$), çoklu madde ($p<0,001$) kullanımı olanların yaşı arasında anlamlı farklılık saptanırken, esrar, eroin, metamfetamin ve çoklu madde kullanımı olanların yaşları benzerdi ($p>0,05$). Alkol kullanım bozukluğu olan hastalarda ortalama yaş madde kullanım bozukluğu tanılarına daha yüksekti.

İdrarda madde analizi sonuçları Tablo 1'de gösterilmiştir. Kan tetkiklerinde etil alkol pozitif olarak saptanan 4 hasta vardı. Etil alkol pozitif olarak saptanan hastaların 3'ü alkol kullanım bozukluğu tanıyken, 1'i çoklu madde kullanım bozukluğu tanıydı.

Çoklu madde kullanım bozukluğu tanımlı hastaların 42'sinde eroin ve metamfetamin; 19'unda esrar ve metamfetamin; 9'unda esrar ve eroin; 8'inde esrar, metamfetamin ve eroin; 1'inde esrar ve alkol; 1'inde esrar ve kokain; 1'inde de esrar ve buprenorfin birlikte pozitif saptandı.

Serolojik tetkik sonuçları Tablo 1'de gösterilmiştir. Anti-HCV pozitifliği saptanan hastaların 5'inde tanı eroin kullanım bozukluğuydu. Anti-HCV pozitifliği saptanan altıncı hastada eroin kullanımına ek olarak esrar ve metamfetamin de pozitif olarak saptandı.

Anti-HBs pozitif ($n=141$, $29,04\pm7,45$) saptanan hastalarla negatif ($n=99$, $35,16\pm10,62$ yıl) saptanan hastalar arasında ortalama yaş açısından anlamlı farklılık saptandı ($p<0,001$).

Hastanemizin erkek AMATEM biriminde 2018 yılında yaklaşık olarak 530, 2019 yılında 500, 2020 yılında 240, 2021 yılında 380, 2022 yılında 450 hasta yatarak takip ve tedavi edilmiştir.

Tablo 1. Tanı gruplarına göre sosyodemografik ve klinik veriler

Değişkenler		Tanı							p
		Esrar (n=45) Ort±SS n (%)	Eroin (n=60) Ort±SS n (%)	Metamfetami n (n=33) Ort±SS n (%)	Alkol (n=19) Ort±SS n (%)	Kokai n (n=1) Ort±S S n (%)	Sedatif (n=1) Ort±S S n (%)	Çoklu Madde (n=81) Ort±SS n (%)	
Yaş (yıl)		31±8,6	29,8±8,6	29,6±6,17	45,3±12,7	40,00	30,00	30,7±8,1	<0,001*
Yatış Süresi (gün)		12,7±10,4	15,3±8,6	13,75±8,05	17,05±9,4	22,00	2,00	12,7±8,0	0,181
Medeni Durum	Evli	17 (%37,8)	13 (%21,7)	12 (%36,4)	11 (%57,9)	1 (%100)	-	26 (%32,1)	0,045*
	Bekâr	27 (%60,0)	47 (%78,3)	18 (%54,5)	5 (%26,3)	-	1 (%100)	51 (%63,0)	
	Boşanmış/Dul	1 (%2,2)	-	2 (%6,1)	2 (%10,5)	-	-	4 (%4,9)	
	Belirtilmemiş	-	-	1 (%3,0)	1 (%5,3)	-	-	-	

Sağlık Güvencesi	SGK	20 (%44,4)	19 (%31,7)	18 (%54,5)	11 (%57,9)	1 (%100)	-	28 (%34,6)	0,363
	Yeşil Kart	24 (%53,3)	38 (%63,3)	15 (%45,5)	6 (%31,6)	-	1 (%100)	43 (%53,1)	
	Adli	-	1 (%1,7)	-	1 (%5,3)	-	-	5 (%6,2)	
	Bağkur	1 (%2,2)	2 (%3,3)	-	1 (%5,3)	-	-	5 (%6,2)	
İdrar Sonuçları (n=Pozitif / Negatif)	Esrar	16 / 29	0 / 60	0 / 33	0 / 19	0 / 1	0 / 1	40 / 41	<0,001* *
	Eroin	0 / 45	41 / 19	0 / 33	0 / 19	0 / 1	0 / 1	59 / 22	<0,001* *
	Metamfetamin	0 / 45	0 / 60	31 / 2	0 / 19	0 / 1	0 / 1	69 / 12	<0,001* *
	Benzodiyazepin	4 / 41	4 / 56	4 / 29	3 / 16	0 / 1	1 / 0	4 / 77	0,024*
	Kokain	0 / 45	0 / 60	0 / 33	0 / 19	1 / 0	0 / 1	1 / 80	<0,001* *
	Buprenorfin	0 / 45	12 / 48	0 / 33	0 / 19	0 / 1	0 / 1	7 / 74	0,002*
Seroloji (n=Pozitif / Negatif)	HBsAg	2 / 43	1 / 59	1 / 32	0 / 19	0 / 1	0 / 1	1 / 80	0,905
	Anti-HCV	0 / 45	5 / 55	0 / 33	0 / 19	0 / 1	0 / 1	1 / 80	0,076
	Anti-HIV	0 / 45	0 / 60	0 / 33	0 / 19	0 / 1	0 / 1	0 / 81	1,000
	Anti-HBs	19 / 26	18 / 42	17 / 16	15 / 4	0 / 1	0 / 1	30 / 51	0,007*

*p<0,05; **p<0,001; İstatistiksel analizde Ki-Kare analizi ve Tek Yönlü ANOVA kullanıldı; Kısaltmalar = Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma

Tartışma

Bu çalışmada, bir ruh sağlığı ve hastalıkları hastanesinin yataklı erkek AMATEM biriminde 2020 yılı içerisinde takip edilen hastaların serolojik tetkikleri ve bu tetkiklerin madde kullanımları ile ilişkisi geriye dönük olarak incelenmiş ve çeşitli anlamlı bulgulara ulaşılmıştır. İlk dikkat çeken bulgu 2019 yılındaki yatan hasta sayısının 2020 yılında yarıya düşmesi ve 2021 yılından sonra yavaş yavaş artış göstermesidir. Bu sayısal farklılıkların koronavirüs hastalığı (COVID-19)'nın etkilerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Dünyada 2019'un son aylarında görülen ve ülkemizde 11 Mart 2020'de ilk vakanın bildirildiği COVID-19, sağlık sistemlerinde büyük çaplı önlemlerin alınmasına neden olmuştur¹¹. Bu önlemler kapsamında Nisan 2020 ve sonrasındaki yaklaşık üç ay boyunca hastanemizde AMATEM birimine yeni yatış yapılmamıştır. Yatış yapılmaya başladıktan sonra da yarı kapasiteli olarak hizmet vermiştir. Bu sebeplerle 2020 yılındaki yatış sayısı önceki yıllara göre oldukça düşük kalmıştır. Düşük hasta sayıları 2021'de bir miktar artsa da 2022 yılında bile 2019 yılı sayılarına ulaşamamıştır. Diğer taraftan hasta sayılarına etki eden başka faktörlerin de olabileceği unutulmamalıdır.

Çalışmadaki hastalarda ortalama yaş literatürdeki ulusal ve uluslararası çalışmaların bulgularıyla benzer bulunmuştur. Ülkemizdeki AMATEM birimlerinde gerçekleştirilen çalışmalarda madde kullanıcılarında ortalama yaş 33,6 – 45,42 yıl arasında bildirilmiştir¹². Karabulut ve ark.¹³ damar yoluyla madde kullananlarda ortalama yaşı $30,9 \pm 6,6$ yıl olarak, Zhou ve ark.¹ ise $32,36 \pm 8,8$ yıl olarak bildirmiştir. Tanı gruplarına göre hastaların medeni durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ancak, hasta kayıt sisteminde yer alan medeni durum, hastaların medeni durumlarını sadece

resmi olarak değerlendirmemizi sağlamaktadır. Veriler geriye dönük olduğu için bu kişilerin evliyseler bile eşleriyle birlikte yaşayıp yaşamadıkları, ya da ne kadar süredir birlikte ya da ayrı oldukları gibi bilgilere ulaşmamız mümkün değildir. Bu açıdan düşünüldüğünde medeni durumdan yola çıkarak hastaların madde kullanım özellikleri hakkında yorum yapmak sağlıklı olmayacaktır. Hastaların sosyal güvenceleri ile madde kullanım özellikleri ve seroloji parametreleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Yazıda bu veriye ilerleyen dönemlerde başka araştırmacılar tarafından kullanılabilmesi amacıyla yer verilmiştir.

Madde kullanım özellikleri açısından hastalar incelendiğinde hastaların büyük çoğunluğunun çoklu madde kullandığı, çoklu madde kullanan hastaların 69'unda metamfetaminin pozitif saptandığı, metamfetamin kullanım bozukluğu tanımlı 33 hastayla birlikte toplamda 102 hastanın metamfetamin ile o dönemde aktif ilişkisi olduğu görülmektedir. Hastalarda, ikinci sırada eroin kullanım bozukluğunun geldiği, çoklu madde kullanan hastaların 59'unda eroinin pozitif saptandığı, eroin kullanım bozukluğu tanımlı 60 hastayla birlikte toplamda 119 hastanın eroin ile o dönemde aktif ilişkisi olduğu görülmektedir. Tanılar arasında üçüncü sırada da esrar kullanım bozukluğunun geldiği görülmektedir. Çoklu madde kullanan hastaların 39'unda esrarın pozitif saptandığı, esrar kullanım bozukluğu tanımlı 45 hastayla birlikte toplamda 84 hastanın esrar ile o dönemde aktif ilişkisi olduğu görülmektedir.

Yüncü ve ark.⁹'ın ortalama yaşı 16,4 ± 1,4 yıl olan hastalarda gerçekleştirdiği çalışmada, hastaların %69,1'inde esrar, %56,4'ünde uçucu maddeler, %46,8'inde ekstazi saptanmıştır. Aktan-Mutlu ve ark.¹⁰, hastaların %67,3'ünün eroini, %12,7'sinin esrarı, %5,5'inin uçucu maddeleri ve %5,5'inin de çoklu madde kullanımını tercih ettiğini bildirmiştir. Madde kullanım tercihlerinin zamanla değiştiği ve bölgesel değişiklikler gösterdiği bilinmektedir. Türkiye Uyuşturucu Raporu¹⁴'nün 2021 yılı verilerine bakıldığında bizim çalışmamızdaki bulgularla benzer şekilde metamfetamin kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Bu rapora göre 2020 yılı eroin olay sayısında, 2019 yılına göre %7,46 oranında; esrar olay sayısında 2019 yılına göre %17,9'luk bir düşüş saptanırken, 2020 yılında metamfetamin olay sayısı, bir önceki yıla oranla %47,7'lik artış göstermiştir.

Madde kullanımı ile viral enfeksiyon prevalansı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. HCV başta olmak üzere HBV ve HIV gibi çeşitli viral enfeksiyonların özellikle damar içi madde kullanıcılarında daha yüksek olarak saptandığı bildirilmiştir^{1,13}. Bu çalışmada da tek başına ya da başka bir maddeyle birlikte eroin kullanımı olan hastaların %2,5'inde anti-HCV pozitif saptanmıştır. Çalışma, geriye dönük olduğu için bu hastaların eroini damar içi uygulama ile alıp almadıkları bilinmemekle birlikte, damar yoluyla en sık kullanılan yasadışı madde olan eroin kullanan bu hastaların HCV ile bu yolla karşılaşmış olmaları olasılık dâhilindedir. Madde kullanıcılarında kronik HCV oranı madde kullanım özellikleri, zaman dilimi, yaşam ortamı ve uluslararası yasa dışı madde rotaları gibi birçok faktöre bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Altuğlu ve ark.⁸ çalışmasında hastaların %2,2'sinde HBsAg, %0,6'sında anti-HCV ve %0,2'sinde anti-HIV'i pozitif olarak saptarken, anti-HBs durumları incelenmemiştir. Aktan-Mutlu ve ark.¹⁰ damar içi madde kullanım öyküsü olmayan hastaların %1,8'inde HBsAg'yi pozitif, %1,9'unda anti-HCV'yi pozitif saptarken

hastaların hiçbirinde anti-HIV pozitif saptanmamıştır. Ancak çalışmalarında hastaların anti-HBs durumları incelenmemiştir. Bulguların bu çalışmalarla benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Bu çalışmada Altuğlu ve ark.⁸ ve Aktan-Mutlu ve ark.¹⁰'ın çalışmalarından farklı olarak hastaların anti-HBs durumları da incelenmiş ve yaşı küçük olan hastalarda anti-HBs'nin pozitif olduğu görülürken nispeten ileri yaştaki hastalarda anti-HBs negatif olarak saptanmıştır. Bu durum ilk bakışta madde kullanım özellikleri ile ilişkilendirilebilecek bir bulgu gibi görünse de asıl neden HBV aşısının aşı takvimine eklenme tarihiyle ilgilidir⁴. DSÖ'nün önerisiyle 1991 yılından itibaren öncelikle HBV taşıyıcılığının yüksek olduğu yerlerde yeni doğan bebeklerin HBV'den korunması için aşılama uygulamasına geçilmiş ve bu uygulama 1997 yılından itibaren tüm dünyada HBV oranına bakılmaksızın bütün yeni doğan bebeklerin HBV için aşılanması şeklinde yaygınlaştırılmıştır. Ülkemizde HBV aşısı 1997 yılında rutin aşılama programına alınmış ve 1998 yılının Ağustos ayında uygulanmaya başlanmıştır. Bu tarihten sonra doğan çocuklarda anti-HBs pozitifliğinin daha önce doğan yani nispeten yaşı ileri olanlara göre daha yüksek olması beklenen bir durumdur¹⁵.

Bu çalışma geriye dönük doğasından kaynaklanan kısıtlılıklar içermektedir. Bu çalışmadaki idrarda taranan maddelerin yanlış pozitiflik ya da yanlış negatiflik durumları bilinmemektedir. Çalışmanın gerçekleştirildiği hastanede taranan madde sayısı kısıtlıdır. Bu nedenle bu çalışmaya dâhil edilen hastaların kullanmış oldukları olası diğer maddeler bilinmemektedir. Ayrıca bu çalışmada madde kullanımları kesitsel olarak incelenmiştir. Oysa bu hastaların ilgili dönemlerde başka maddeleri de kullanıyor olmaları mümkündür. Pozitif olarak saptanan maddelerin hangi yolla kullanıldıkları bilinmemektedir. Serolojik belirteçlerin yanlış pozitiflik ya da yanlış negatiflik durumları belli değildir. Pozitif seroloji bulgularının ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir.

Sonuç

Bu çalışma, HBV, HCV ve HIV gibi viral enfeksiyonların bir AMATEM biriminde takip edilen hastalardaki sıklığını göstermektedir. Madde kullanıcıları gibi viral enfeksiyonlara yakalanma, bu viral enfeksiyonları başka madde kullanıcılarına ve madde kullanıcısı olmayan eş, partner gibi kişilere aktarma riski yüksek olan gruplarda erken tanı önemlidir. Tanı alan hastaların enfeksiyon hastalıkları birimlerine yönlendirilmesi bu hastaların hastalıklarını tanımasını, tedavi süreçlerini yönlendirmesini ve başkalarına bulaşı engellemesini kolaylaştıracaktır. Çalışmamız, tüm dünyada uygulanan HBV aşılama programının etkinliğini göstermesi açısından da önemlidir.

Çıkar Çatışması, Finansman, Etik Onay: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir. Herhangi bir kurumdan mali destek alınmamıştır. Etik kurul izni Fırat Üniversitesi'nden alınmıştır (2021/4-36).

KAYNAKLAR

1. Zhou YH, Liu FL, Yao ZH, Duo L, Li H, Sun Y, et al. Comparison of HIV-, HBV-, HCV- and co-infection prevalence between Chinese and Burmese intravenous drug users of the China-Myanmar border region. *PLoS One*. 2011;6(1):e16349.

2. Schweitzer A, Horn J, Mikolajczyk RT, Krause G, Ott JJ. Estimations of worldwide prevalence of chronic hepatitis B virus infection: A systematic review of data published between 1965 and 2013. *Lancet*. 2015;386(10003):1546-1555.
3. Gower E, Estes C, Blach S, Razavi-Shearer K, Razavi H. Global epidemiology and genotype distribution of the hepatitis C virus infection. *J Hepatol*. 2014;61(1):45-57.
4. Pattyn J, Hendrickx G, Vorsters A, Van Damme P. Hepatitis B vaccines. *J Infect Dis*. 2021;224(2):343-351.
5. WHO. Global Hepatitis Report 2017. World Health Organization. Yayınlanma tarihi 19 Nisan 2017. Erişim tarihi 6 Ağustos 2025.
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/255016/9789?sequence=1>.
6. Rehm J, Shield KD. Global burden of disease and the impact of mental and addictive disorders. *Curr Psychiatry Rep*. 2019;21(2):10.
7. Wang SC, Maher B. Substance use disorder, intravenous injection, and HIV infection: A review. *Cell Transplant*. 2019;28(12):1465-1471.
8. Altuğlu I, Tanyeri S, Zeytinoğlu A, Altintoprak AE. HBsAg, Anti-HCV and Anti-HIV seroprevalance among drug users: A retrospective assessment. *Noro Psikiyatr Ars*. 2019;56(3):186-190.
9. Yüncü Z, Kabukçu-Başay B, Özbaran B, Aydın C, Tamar M. Hepatitis B virus among adolescents with substance use disorder: Prevalence, risks, vaccination. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2008;9:208-216.
10. Aktan-Mutlu E, Altintoprak AE, Tokucoglu L. Seroprevalence of hepatitis B, hepatitis C, HIV, and syphilis infections among non-injecting drug users. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2015;16(1):65-68.
11. Tsang HF, Chan LWC, Cho WCS, et al. An update on COVID-19 pandemic: The epidemiology, pathogenesis, prevention and treatment strategies. *Expert Rev Anti Infect Ther*. 2021;19(7):877-888.
12. Eğilmez OB, Örümlü MH, Kara MZ. Evaluation of applications to an alcohol and substance dependence research, treatment and training centre (AMATEM): Data from Adiyaman province in 2017. *Acıbadem Üniv Sağlık Bilim Derg*. 2021;12(2):266-271.
13. Karabulut S. Effects of recent IV drug use and severity of psychiatric symptoms to antiviral treatment in people who inject drugs. *Journal of Dependence*. 2023;24(1):12-21.
14. Emniyet Genel Müdürlüğü. *Türkiye Uyuşturucu Raporu*. 1. baskı. Ankara: NDB Yayınları; 2021.
<https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%BoM/2021-Türkiye-Uyusturucu-Raporu.pdf>. Erişim tarihi: 01/08/2023.
15. Özmert EN. Progress in the national immunization practices in the world and in Turkey. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2008;51:168-175.